

cendus: in recta et veritate divina consentanea confiteor, sicut per vos mysteriorum dei dispenser
torum) tum mihi tum meis fratribus et subsidio meae infirmitatis, quod Dominus domus fidei suis
commune cibum esse voluit, in quibus per dei gratiam nos quoque qualiscunque particula sumus.

Principio fateor S. cena mysterium sublimius esse, quam ut ego meae exiguae intelligentiae
angustia vel parte eius aliqua metiri possim. Percussa mihi a Domino collata est fidei me
sua, huius finibus si qua tumultuaria (ut quidam de me loquuntur) egressus sum, non
recuso in hac parte satisfacere Ecclesiae, ac deinceps intra meae vocacionis terminos me metiri
tinere. Agnosco praeterea quia S. cena sit Domini mens et vitulum, in hac utroque pede opus domi
nita verba consistendum, simplicique fide in eius adeo vniuersae auctoritate acquiescendum esse. Ac
proinde remoueo ab oculis illas scholasticas determinaciones, realiter essentialiter, definitiue,
identice, et si quid est eiusdem farinae, non quod has singulorum falsi convincere velim aut pos
sim, sed quia mihi verbis apostolicis haerentibus nusquam sese extendunt, arbitror eas ad meam sim
plicitis fidei edificationem multiles esse. Refugio etiam omne. In. Con. Sub. Trans substantiatio
ne, siquidem nihil horum inuenio a sacrosancto Domini ore profectum. Quicquid cum dolore super
recorder, eiusmodi monstruosa scholasticorum vocabula dominicis verbis aspersa extitisse mihi
quodam nervos et agiliae tunc agonalgias. Hoc iam quasi fermato abstergo simplici sermone
veritatis utraque manu retinens sensus et cogitaciones meas (ut par est) deus dei verbo circū
scribo. De fide certissima in Christi institutoris irrefragabili auctoritate acquiesco,
Iesus Christus in S. cena sua panem fractum porrigens aut se dare mihi corpus suum comedendum
quod pro me datum est in morte. Et calicem benedictionis porrigens affirmat se mihi bibendum
dare sanguinem suum, quem pro me effudit in remissione peccatorum, iubetque ut in ipsius recorda
tione identice hunc panem edam, et de hoc suo poculo bibam. Ego vero quanta possum reverentia
et fide ab ore Domini pendens hac certitudine mitior. In S. cena quoties panem Domini edo
morte eius commemorans, edere me corpus Christi pro me crucifixum, quo mihi corpus et anima
pascitur in vita aeterna. Et quoties de poculo Domini bibo cum ipsius recordatione, bibere
me sanguinem Christi pro mea salute effusum, qui mea omnia et hilavit, qui conscientiam
meam purificat, demum qui me totum reficit ac vivificat certitudine gratuita remissionis
peccatorum mihi donata propter Christum propitiatorum. Edo autem (ut expressius quod
credo loquor) edo in S. cena corpus Christi, quod pro me est traditum, et bibo sanguinem
eius, qui pro me est effusus, non solum ore spiritali (quod est fides) iuxta eam manducationem
ne, quam Iohannis scripto traditur, sed etiam ore corporeo, iuxta S. cena verba. Quatenus quic
dem virtute institutionis divinae in corpore et sanguine Iesu Christi vere fieri dicunt
id, quod fit in corpore et sanguine eius sacramento. Panis enim, quem in S. cena edimus
morte Domini annuncians, licet in sua substantia maneat panis 1. Cor. 11. tamen in illa fra
ctione et sancto usu Ecclesiae fidelium non est cibum praesenti vitae serviens, sed est corpus
Christi pro nobis datum pascens credentes in vita aeterna. Et poculum benedictionis, quod
bibimus gratias agens Deo pro donato filio, quavis nulla vi verborum substantiam suam
mutat, tamen in illa vocacione divina et in usu Ecclesiae, iam non est vinum serviens corpori
ad tempus vivandis, sed est sanguis Iesu Christi assignans conscientijs fidelium novum tes
tamentum, id est, eam promissionem, quam est propria Evangelij, nempe gratuita remissionem
peccatorum, iustitiam imputationem et vitam aeternam propter solum Christum, quem Deus pro
posuit propitiatorum per fide in sanguine ipsius. Quia ergo id, quod in memoria Christi
propitiatoris, non in spiritu tantis per fide, sed in illa etiam inuisibili et aeterna actione
S. cena manducamus et bibimus, sit quidem in sua substantia panis et vinum, in usu
vero et vocacione divina sit corpus et sanguis Iesu Christi. Illud mirum corpus
in quo

in quo nobis redemptio parata est, et ille sanguis, quo a peccatis nostris abluti sumus. Intra enim
dentem verborum S. coenae veritatem, quae ad ipsius usum nos vocans perspicuis verbis affirmat;
panem (qui in se non desinit panis esse) sumenti tamē edentique esse corpus Christi, in quo Pa-
tri satisfactum est pro nobis: et vinum (quod in se non desinit esse fructus vitis)
sumenti bibentique tamē esse Christi sanguinem, qui effusus est pro nobis in remissione pec-
toris: recte et congruenter verbo Domini confiteor. Corpus Iesu Christi quantum moment
in coelesti gloria, neque transiens per caelum et terram diffunditur, verē nihilominus dis-
tribui vereque manducari in S. coena. Sanguinem item Christi verē in S. coena comuni-
cari & bibi, neque hoc fieri interne solam, sed etiam externe, non tantum a dignis, sed etiam ab in-
dignis, ab his quidem externe sine vero motu cordis ad iudicium, ab illis etiam interne neque
ad vitam. Nimirum ea ratione, quā (ut ante dixi) et vi divinae institutionis, in corpore et
sanguine Iesu Christi vere certissimeque fieri credo, quae iuxta Christi mandatum sunt in
corporis et sanguinis eius sacramento. Neque hic discedo ab huius Ecclesiae consensu, qui
docet Christum suum verum corpus veraque sanguinem sub pane et vino vel in pane et vino
edendum Christianis bibendumque instituisse. Quia ego docendi forma libens recipio, dum
mihi liceat (vitandi erroris auctoris causa) profiteri, particula (Sub) non significare mihi
situm localem: nec voculum (In) signare aliquam localem inclusionem. Sed Sub pane, sine
In pane idem esse ac si dicas, In fractione et usu Domini panis. Sub vino sine In
vino nihil esse aliud, quā in benedictione et legitimo Domini poculi usu.
Nempe ut huc redeat sententia, quā ego ut scripturae consentanea amplector volens.
Hanc esse virtutem Domini institutionis, hanc efficaciam aeternae Christi verborum
veritatis, ut quisque iuxta ipsius institutionem hunc panem Domini edat et de poculo
eius bibat, is sine omni controversia manducet ac bibat id, quod os Domini affirmat: ni-
mirum corpus Christi pro nostra salute traditum, et sanguinem Christi pro nostra reco-
nciliatione effusum. Quatenus hoc facit virtus institutionis, et Institutoris veritas
ut verē in corpore et sanguine Iesu Christi fieri consulendum sit, quod iuxta insti-
tutionem sit in corporis et sanguinis eius sacramento.
Haec ego de Substantia S. coenae (quoniam de hac imprimis in suspicionem veni) aperte (et spiritaliter)
et citra proteritiam corā Deo eiusque Ecclesiae confiteor. De fine et fructu eiusdem, imo,
de reliquis etiam Christianae doctrinae partibus pro mea fidei erigenda captum ubique
voletis modeste ratione reddideris. Restat ut vos doctrinae censors comitate simul
et libere pronuncietis, retinendine vobis ea hac confessione in sancto coetu huius Ecclesiae
videamur, an praetera communicatione abdicandi.
Quanta quidem ad me attinet (dei mihi per Iesum Christum bona conscientia bene responde-
at apud Deum) quoniam in orbis angulo copulatus hoc ultimū actus meae non admodum
labore. At vos videte observandi pastores, quos Deus aeternus familiae Filij sui mi-
nistros et dispensatores praefecit, ne nimis exacta morositate laetaretis animas infir-
miorum, neque nimis rigido zelo paterna eos domo excludatis, quos adaptatos in Filio suo
dilecto Deus pro domesticis agnoscit. Nam illud certe dissimulare non possum, quod quida
tanta fiducia non tantum privatos homines sed celebres etiam coetus qualibet retinetes fundamentum apos-
tolicae doctrinae, propter dissimile verborum S. coenae intelligentiam, eodem modo ac deis et ecclesiis
prosequuntur, id mea conscientia nequaquam probatur. Imo quia dum hoc affectu cor in angusto prelo-
re premitur, ego locuples testis futurus sum, quantum strage imbecillium conscientiarum dederint.
~~et porro doctrinae sint perpetua maledictio fulmina, quibus ea non uno tantum~~
omne penae singula quorundam rationes et asserunt. Filius Dei servator noster (quod equidem ardenti
gemitu meo colendo) mansuetudine sui Spiritus corda refracta erigere, debilitatas conscientias roborare,
et his cruciatu Ecclesiarum dilacerationibus modum tandem aliquando statuere dignetur pro gloria sui nomi-
nis. Amē. 13. Calend. Iunij. 1557. Bremae in Schola.

Ioannes Melanhus.

agnosco quod os Domini pronuntiavit, panem in cena esse corpus Christi. Dominus enim sine coherere
 sine de pane, qui fractum porrigit, dicit, Accipite, edite, hoc est corpus meum: sicut de vini pocu-
 lo, quod bibendum porrigit, affirmat, esse suum sanguinem. Sed hoc de usu panis et vini, non de sub-
 stantia accipienda sunt. Christus enim clavis verbis ad usum nos renovans, Accipite (inquit) et
 edite, est corpus meum, ut sciamus panem accipientes, edentesque esse corpus Christi, et vinum bibenti,
 esse sanguinem Christi. Cum autem addimus verbo Domini substantiale vel substantialiter, in-
 docemur panem et vinum non modo in usu, sed etiam in substantia esse corpus et sanguinem Christi.
 Ego autem confiteor, panem non sibi in sua substantia, sed mihi in illo usu esse Christi corpus:
 et quidem illud corpus, quod pro me traditum est: vinum vero non sibi in sua substantia, sed
 mihi in illo usu et vocatione divina esse sanguinem Christi, et quidem illum sanguinem, qui pro
 me effusus est in remissione peccatorum. Ut autem consolatione magis et conscientie puri-
 ficatione, quia dissidiorum materia et maledictione et s. cena Domini quereamus, a multis
 condemnatione abstinere. Recte. Ut ut hoc se habent, Ego Molane hoc abs te peto, quia dum
 hunc ego scholam praeero, ut publice non spongeas aliquod dogma, quod vel Augustinae confessioni,
 vel doctoris Lutheri doctrinae adversetur. Tempus meum breve est, nolo meae fidei commi-
 sis aliquid in vinea nullari, quia quod est in his Ecclesiis usitatum. Mol. Dne Rector si
 quid a me hactenus traditum est, aut etiam deinceps tradetur, quod cum summa doctrina
 religionis Christianae non consentiat, peto ut id suo iure ac libere reprehendas. Scio me ali-
 quatenus esse scripturis sacris prophetis et apostolicis. Pervenit autem articulos confessionis Au-
 gustinae diligenter excussi. Doctoris Lutheri non omnes libros legi, quia obre scire non possum,
 quia late potest hanc tua petitio, nec volo ad humana scripta astrungi, quia hanc biblia,
 quae nobis satis luculenter prescribit in docendo quid argere, quid declinare debeamus. Rector.
 Attamen quia scripturae interpretatio non sit privati sensus, decessit oia fieri ordine in Ecclesia, convenit,
 habere nos certa quaedam et publica scripta, quae continent vera interpretatione totius doctrinae. Ego autem
 illa vidi innumera, et quae ab his didici, apud ea volo et meos retinere. Mol. Scimus scripturam
 sacrae Dei nostris sensibus nequaquam subesse: ut rursus cogitandum oia humana scripta ad regulam ver-
 bi Dei ubique exigenda esse, atque hinc adeo esse optimi ordinis doctrinae in Ecclesia, ut semper ab inter-
 pretu libris ad fundamentum ipsius, nempe ad scripturam divinam recurramus, ea demum probantes, quae
 cum ista consentiant. D. Consil. Molane tu potes docere integre et tuo officio superesse, etiam si non moue-
 as ea, quae sunt in controverso. Mol. Recte mones dno Consil., et ego nunquam vel in schola, vel etiam
 domi de doctrina sacramentaria nisi simplicissime et ad captum puerulo loqui conatus sum,
 nec unquam opprepretum putavi leuibus puerorum ingenijs aliqua fenestra participare ad pro-
 mutandum temere de his questionibus, quae nondum a doctissimis viris sine reprehensione expli-
 cate sunt. Si quid autem in hac parte vel peccatum a me est, vel peccabim, non recuso. D. Rector
 ris et vestro iudicio subesse. Semper ubi volentis doctrina mea ratione redditoris. D. Henricus
 eius stercke. Deleo et ego tibi Molane, quod in tuo meo est, aperte proloqui. Nuper quoniam
 hinc abstinere tuas res conuasces, non inficior me tibi fuisse auctore, ut apud nos maneres tuo loco,
 sed tamen post factum discretus sis, qui mihi consilium nostrum reprehenderet, arbitrari multo
 scitius fuisse ommittere volentem abire hominem sectarium et doctori Alberto addictum, quia inter cunctos
 omnes filios eum retinere. Quia quidem in re ego, quantum potui, te defendi, meliora de te expectas.
 Mol. D. Henr. Sterck. Non est quoniam te hanc res sollicitum habeat, ego nec sectarius sum, nec in docto-
 ris Alberti verba, iuram, sed sequor ea, quae recta video esse, et diuinis scriptis consentanea,
 in quibus si quid non recte accipio, non recuso meliora doceri. Henricus Stercke. Nostra doctrina satis cer-
 ta confirmataque est, in ea acquiesces, cognuit cum verbis Evangelii tui, et habemus pro nobis fugi-
 na confessione, apud qua mihi manere certa est, atque hanc animam deponere. Mol. Ego in verbis E-
 uangelis tui libens acquiesco, pro Augustinae confessioni, multo mino pro illius humani
 scripti auctoritate nolo pigrescere, nec illa deponere. Adhaere diuinis scriptis, in hac iuram,
 pro his cupio vita defungi. Et res ipsa ut spero ostendat aliquando, nos iniustis calumnijs propter me-
 ritum nostrum oneratos esse. D. Consil. Ita Deus faciat. Molane, tu interea fac tuo more, in schola si
 deliter docas, et tuas res tranquillus agas. Mol. Id ego pro virili factura me recipio, res valeat.
 Sic ego ab illis discessi, fuerunt et alia quae coarctata obiter inter alios sermones aspersa, sed quae ad me
 a re faciebant, ea mihi videor non verbis quidem (cum plerumque germanica dicta sunt) sed sententia
 bona fide commemorasse. 6. Cal. Iunij 1557. Bremae. Lc. Mol.

[Zu N. 9.]

[= Anm.]

A. 11.

N. 133]

Duodecima Iunij, Anno 1557. mane hora septima D. Iacobus senior cōcionator in urbe virginis pla-
 ria Bremæ sepe a me frustra ante rogatus, ut mihi meam familiam fructum S. cenæ Domini in uideret
 tandem me ad suas ades vocauit. Erant ibidem ipse D. Iacobus Prebost, D. Lohanes Selsius, D. Christianus
 Hauemannius, D. Iachimus Blawensbergius, D. Christianus Emptliensis, D. Eilardus Seigelade,
 Illuc (ut rem) tale fere inter nos colloquium fuit. D. Iacobus. Miramur Molane ut scire ista res ser-
 uas, qui dissentimus a nobis, affirmantes in S. cenā nihil nos præter panem et uinum habere. Mol.
 Dominus semper, ego propterea uti postulo dominica cenā, quod scia in ea Dominum Iesum hunc uerum
 nostram uitam nostram necessarium uictum reliquisse: proinde iterum peto, ut mihi meam familiam per vos
 liceat frui ea cōsolatione, et ipsius subsidij nostræ imbecillitatis, quia Iesus Christus uerus domesti-
 cis suis communia esse debuit. Nam quos quis in S. cenā uideri panem et uinum sustinere, cenā me-
 sociū esse nego. Confitor enim in S. Dñi cenā me manducare corpus Christi, quod pro me traditū
 est, et libere sanguine Christi, qui pro me effusus est in remissione peccatorum. Hauem. Addis
 etiam uerū corpus. Mol. Non habet Christus aliud corpus nisi uerū. Hauem. Addis essenziale.
 Mol. Remoue a uerbis Christi Sophistica determinatione. mihi scitis est, quod iuxta Domini
 uerba, manduca illud corpus, quod pro me dātū est in morte. Iachim. Quomodo mā-
 ducas, fide tantū? Mol. Repetam mea uerba. Confitor me in S. Dñi cenā manducare uerū
 Christi corpus, quod pro me traditū est, et libere uerū Christi sanguine, qui pro me effusus
 est in remissione peccatorum. Interne quidē in uero motu cordis sentiens peccata, et erigens
 sese fiducia sacrificij mediatoris Christi. Iachim. Hoc illud est. Mol. Sine me peruenire quo-
 uolo. Externe uero in usu panis & uini, quia sunt sanctificata in corpus et sanguine Iesu
 Christi. Quoniam enim natura abhorret a crudae carnis et sanguinis perceptione, Dominus por-
 rigit mihi substantia panis & uini, iubetq; ut credam id, quod edo ac bibo, esse corpus et
 sanguinem suū. D. Iacobus. Atqui Molane discipulis tuis satis de te testantur, quid de
 S. cenā sentias, quos a tua sententia alioris. Mol. Ego meos discipulos (quod ad doc-
 trina fidei attinet) deum Iohannis Philippi, catechistam Christi et doctorem Lutheri, in ista se-
 bris eos retineo: nec apud iuuenes de Sacramentis Dñi nisi paret & reuerenter cognor.
 Illud tamen inficias ire nolo in doctrina cenæ monuisse me meos, ut fugeret in ea omne
 antologiam, nec crederet uigintiū corpus Christi: nec præcipiti iudicio eos damnaret, qui re-
 timetes fundamenta doctrinae, nihil uariarent in interpretatione uerborum cenæ. Hauem.
 Attamen meo patri questus est Sathrapa vā Ottersberge, huius reipub. Senator, filium suum
 in schola abs te infectum esse hac hæresi. Mol. In schola semel de sacra Cena uerba fere
 simpliciter et ad captum puerorum, ubi expropi a me non potuit. Hauem. Fortasse domi prima-
 tim te audiuit. Mol. Nunquā. D. Iacobus. Hoc misa faciamus. Age Molane si cupis serio
 me Ecclesie cōiungi, subscribe meæ confessioni. Mol. Ego subscribo uerbis Iesu Christi docto-
 ris mei, ne uestra confessioni, quam uideo in consensu Sacramentarii Ecclesiarum a uobis ipsis
 præterita esse. Eilard. Non in hoc scripta fuit mea confessio ut ederet, sed ut exhibere
 tur Senatui, et directe Sacramentarii dogmatis opponeretur. Cum hoc dicto protu-
 lit epistolam quādam Miramini doctoris pijsimi et doctissimi, quia ille hortatur ut for-
 tes sint in Domini uirtute. et præcipue prelo, quod in sua confessione posuerint uerū
 illam, Essentiale, quia imprimis petit uigilā ~~adhibere~~ Sacramentorum. Huc
 accessit locus ex Lutheri libro recitatus, ubi eade uox expresse repetebatur. Post hoc Eilard.
 Nos istam uerū auctoritate non usurpamus, sed uidet quos auctores habeamus, et quia
 res nos moueat, ut dicamus panem esse non physicū, sed tamen uerū et essenziale corpus Christi.
 Mol. Miror esse corpus uerū et essenziale, quod non sit physicū. ut ego intelligo, naturale
 corpus. Eilard. Negamus esse physicū, quia unitū est diuinitati in una persona. Mol.
 Ego ista non assequor, proinde abhorreo merito ab eiusmodi determinationibus, quæ plene
 sunt sophisticatæ et captiosæ. Eilard. Corpus Christi, quod pro nobis traditū est, fuit
 in S. cenā manducari. Mol. Sic. Eilard. Uerū illud est essenziale. Mol. Vt scilicet ego Armen
 nolo adspargi uerbis Domini hac scholastica determinatione. Eilard. Quid obstat? Mol.
 Quia nunquā mihi in sacris literis occurrat, tantū abest, ut in uerbis Cenæ inueniatur
 fin.

Est corpus Christi essentiale: haec determinatio, ne tantum determinat predicatum, sed cadit etiam in copulam, ut ex ea sequatur, panem in sua essentia esse corpus Christi. Ego autem credo panem me est traditum. Vbi panis ea ratione dicitur corpus (sicut ipsi docetis) quia cum ipso corpore edendum datur. Eilard. Nobis illa determinatio non cadit in copulam, nec dicimus panem esse essentia corporis Christi, vel illa eandem substantiam, quae est corpus. Hauiem. Nos transsubstantiatione non docemus. Mol. Non quia quid apud vos valeat haec determinatio, sed video quid valeat in consuetudine loquendi. Utendum est enim sermone, ut nunc, cum publica forma est. Eilard. Si propterea reijcis hanc vocem Essentiale, quia nusquam est in sacris literis: in qua scriptura sacra legisti, filium esse coessentialē Patri. Mol. Ego enim quia filius) ego et Pater vnum sumus. Vnum esse, est vna ~~substantia~~ essentia. Eilard. Et hic ponitur verbum substantivum, Corpus est corpus: sed ipsi verbum, coessentialē, nusquam legitur, et tamen est recipiendum. Mol. Nempe quia tota scriptura consentaneum Ecclesia generali consensu approbavit. Eilard. Et hanc vocem, Essentiale, Ecclesia tota recipit. Non coetus sacramentarii non agnoscimus pro veris Ecclesijs. (Vtina hic multi in mente remisset per totum, an etiam multis sacra vbera asperneretur, quod solent seculi cultus, cum scitis illis ungues dentesque creverunt.) Sels. Suis. Vbi haereses huius aetatis ex sacramentarijs ortum duxerunt, Anabaptista, Monasterijes, Stenckveldiani, vbi fuerunt sacramentarij. Mol. Saltem excipe Papistas. D. Iacob. Papista in diuersam partem impigerunt, dum minus honorare studeat sacramentum Coenae, addiderunt calicem impiis sine verbo Dei. Emptes. An putas etiam indignos edere verum corpus Christi. Mol. Multi sunt gradus indignorum, sunt quidam indigni etiam in Ecclesia, ut constat ex Pauli epistola ad Corinthios. atque haec res eget longiori distinctione, neque multum ad me attinet, qui vobis dixi, quid me credam edere, hoc satis est homini privato. Sels. Non es omnino privatus, doces in schola. Sed age credis corpus Christi essentiale, iterum esse praesens in Coena. Mol. Credo Christum verum Deum simul et verum hominem adesse ritum, quae ipse instituit, et distribuere nobis suum corpus edendum ac sanguinem suum bibendum, sicut ipse loquitur, Accipite, edite, hoc est corpus meum. Quia ergo praesentia haec Christi verba serui afferunt, et quia nostra manducatio corporis requirit, eam reuerenter agnosco. Hauiem. Cum non agnoscis Essentiale praesentia. Mol. Quia ea non video Magistri verba expressa: et quia non recipio manducationem corporis Christi. Imo sicut credo Christum secundum diuinitatem esse infinitum et immensum, sic eam credo secundum humanitatem et corpus, quod doctores assumpsit finitum ac dimensum esse. Emptes. Et nos negamus manducationem Zwingliana, scientes Christum in dextera Dei esse. et caetera, sum hic etiam in terra esse. Mol. Mi domine nunquam efficies verbum, ut coelum et terra sint res distinctae. Sed ista mittamus, confessum ego non disputatum huc veni. Sit hoc satis primum confessioni, concedere me ea praesentia, corporis Christi in coena, quia verbum Christi et corporis eius manducatio requirit. Praesentia quoniam praesentia corporis modum nulla ratio humana etate comprehendere possit (ut arbitror) necesse delucide explicare. De me certe confiteor, quod quia magis de modo praesentia corporis cogito, tanto minus eam intelligo. Vel vos ipsi modum, si potestis, explicare. Hauiem. Nos credimus essentialiter praesens esse, quomodo autem id fiat, Deo relinquo, in verbo eius acquiescentes. Mol. Alqui hoc ipsum est, velle modum exprimere, quum dicitis, Essentialiter praesens adesse. Et immo ante dixi vobis, me illa determinatione Essentialiter, ut coactis et scripturis sacris non cognita auersarij. Post hoc iussus sum paulisper recedere: mox redeuntem excepit D. Senior Iacobus. Nos Melancthonem terribilem et sincere agimus, sed determinare non tui facite et non ex tuo agas nobiscum: nam cum faceris te manducare in S. Coena illud corpus Christi, quod pro te crucifixum est, cum non faceris te comedere Essentiale corpus Christi. Emptes. Certe corpus quod pro nobis datum est, est essentiale corpus. Mol. Iam sane dixi

dixi me hominem animi angustij in hoc esse superstitiosum, quod velim, verbis dominicis adungere
humana et ex scholis petitas determinationes, praesertim cum sint eiusmodi, ut varie trahi possint,
et facile in captione inducant. Sels. Propterea angustij es animi, quia doctrina aliena tibi
praeiungitur. Mol. Angustia animi dico, et modicum, parvum, pusillum: nam conscientia mihi in Deo
quiescit, et habeo obligationem in corde meo, quod sum in eorum numero, quos Deus sibi in filio suo
reconciliavit. Sels. Quia sacramentorum glossas ferre potest, quae in Calvini libris nihil offendit,
hic una vocula Essentialis, nullo modo recipere potest. Mol. Ego nullius glossas defendo, nec in
Calvini verba innotui sum, quavis eius libros et habere me faceret et studiosius legere, et catechizari
eius gratia precibus meis legendum dedisset. Neque id debet mihi ob stare, quod minus recipi-
ar ad S. Dominici cenam: siquidem nullum de ea errore fieri cupio, imo si quid erro, libenter
doceri volo, tantum non adigor ad ea recipiendum, quia Dominicus verbo suo non expressit, ne me
postea ipse distringat, quod aliquid in confessione coactum, quod mea conscientia non probat.
Dom. Iacob. Fratres video Molanum sic affectum esse, ut ne lites aliquid faceret contra Dei
voluntatem, quod si vobis id quicquam videtur, concedemus ei ut S. cena utatur conscientiae
suae periculo. Si candidè agit, ferendus est: si in fraude ac subdole, ipse sibi iudicium accipiet.
Mol. Ego ne perficium ac fraude aliqua dominicam mensam me adigam, et me ipse in eadem na-
tione adigam. Sels. Quatuor fuerit offendiculum Ecclesiae, si subit huc ad S. cenam commu-
nicationem recipiamus, quae omnes sciunt in diversa sententia esse: imo quae multi respuerunt,
quod nec ipse negat, maledicasse dominicam cenam cum Emendensibus, quos pro fratribus non ha-
bemus, ut qui dissentiant a nobis Ecclesijs, docetes in cena non edi nisi panem, nec aliquid quod
vinum bibi. Mol. Cum mihi propter filios domini a Lasco, quos in meo convictu habeo, ali-
quid negotij esset, Amara, et ferias ageremus in mea schola, totum me Amara, tunc ut illud
meu negotium conficere, tunc ut quia de illa Ecclesia perhibetur, ex re praesenti cognoscerem.
Spectavi faciem eius Ecclesiae: loquuntur summi privatum cum ministris: audivi publicas ora-
ones et exhortationes congruentes cum sana doctrina: vidi etiam S. cenam fieri, ubi non truncatim
sed integre recitata est ipsa Domini institutio cum magna attentione, et audita sunt
pia commotiones, copiosa summa doctrina. Brevis totus ille sacer ritus iuxta instituti-
onem Domini tam reverenter celebratus est, ut (nisi me oia fallunt) si quis vestrum meo ibi loco
fuisset, is in sua ipsius conscientia convictus esset, illum cunctum esse Christi, sicut ego convictus
sum. Atque ideo sciens esse unam tantam Christi Ecclesiam (sive Brema sive fidelium cunctus,
sive Amara) sumpsi cum ipsis cenam Domini in poenitentia et fide, sicut hic vobiscum summe
soleo. iniqua sumptibus nisi in mea conscientia Ecclesia Christi illuc esse iuxta verbum eius
iudicarem. Nec docent illi in S. cena nihil edi vult bibi, nisi panem et vinum, sed distribu-
unt corpus et sanguinem Iesu Christi. Etiam. Per ministrum. Mol. Non possum tam precise o-
mnia verba commemorare, et habent ipsi vos pro fratribus suis, et publice suis vos pre-
cibus iuvant, nec huic Ecclesiae maledicunt. Quodnam modum ego quicquam ut in hoc cunctum pro
confiteor esse Ecclesiam Christi, sic non approbo eorum sententiam, qui alios cunctos retinentes Chris-
tianam doctrinam solidum fundamentum, propter dissimilem verborum S. cenae interpretatione
divis et revolutionibus prosequuntur. Sels. Emendenses saepe dimissi me sacrorum Ecclesiae
hunc. D. Iacob. Multum mali in hac contraversia fecerunt Emendenses. Mol. Facere ista
potuerunt, qui Amara habitant. Sed ego testor rationabiles honeste loqui de hac Ecce-
sia tamen publice quia privatum. Sels. Ut ut hoc sunt, nos arbitrari differendum adhuc,
ut oret ipse Dominum interea, et nos premis cum eo. Hoc idem cum approbasset religio, ego quicquam
approbavi, utque ita post octavam hora dimissis domibus discessi.

Decimo nono Junij redi ad D. Iacobum, quae in templo post rationem sic allocutus sum. Domine
Senior, quoniam superiore hebdomada nihil certi a vobis potui impetrare, sed distulistis vestrum
de me iudicium in aliud tempus, reverter ad te, ut cognoscam post deliberationem, quid tandem
sit a vobis conclusum: anne me necesse ad communionem S. cenae domini receptum sitis. D.
Iacob.

Iacob. Nihil habeo quod dicam, tu vide quid tibi agendum sit. Mol. Alguis sit mihi a vobis discessi
ut interitus expectare me ad dies aliquot, et erant domini interea, recipientes vas quoque idem me
cum esse facturos. quid coheresis? D. Iacob. Nihil coheresimus, neque tua re curamus. Mol.
At tunc deberet vobis curare esse, quid de me et de mea familia fiat, qui sitis pastores. D. Iacob.
Verum nos sumus pastores, et valde tristitiam sumus istis blasphemis, quibus tota civitas imple
ta est per eos, quorum tu es socius. Mol. Ego nunquam fui socius blasphemie loquentium de re
bus divinis, mo semper sensi et nunc sentio, loquentium sui et loquor magnifice de s. Dominica
na. Utina tam reverenter de ea sentirent omnes, qui eam vobiscum mactant. D. Iacob. Ego etiam
manduca, et vellem magnifice sentire, sed tunc hoc scio, quod tu ante hac cum multis nunc
sis nescio fueris adversarius Ecclesie meae in hac parte. Mol. Si quid proterve vel dixi ante
huc, vel feci, quod Ecclesia Dei offenderit, cupio in eo reprehendi, et Ecclesiae satisfacere. D.
Iacob. Ego talia rem non recordor. ego homo sum qui tunc haec coteno, qui non moveor, qui nihil
curo. Mol. At ego hoc curo, ut mea familia non privetur iis bonis, quae nobis Christus reli
quit: et vobis videndum est, ne domesticas Dei ab ipsius s. coena repellatis. D. Iacob. Non habeo
quod dicam. Mol. Hoc dic saltem mihi tandem meas ad s. coenam adducere liceat super ea co
fessione, qua in vestro coesui mihi coesui sum. D. Iacob. Tu scis confessionem nostram, tua
nos non curamus. Mol. Vehementer miror d. Senior, qui fere singulis rationibus hoc iteras,
apud Domini verba contemptis cum hominum glossis consistendum esse, velle tamen vos nunc
alligare fideles ad quasdam determinationes scholasticas, quae quavis a doctis dictae sunt
tamen ex Domini ore nunquam prodierunt. Dum haec loquimur pergit ille ad sacellos templi,
ego (tamquam medicus qui nihil impetrat querendo) opposui pulverem repulsa ac moestus
domum regressus sum.

divin. pasto
res sumus.

Domino Doctori Lamberto ab Elzer.

Pax Christi.

N. 10)

Scit tua equitas cum in ripa Rheini aegre disingeremur, atque ego moestus scapha con
scendere, coarctasse inter nos, ne quid vult tua dignitas expectaret, aut mea dilige
tia moliretur, donec de meis rebus certi aliquid contuisset. Interca vero tam longa
tempestas pertinaenter nobis incubuit, quae calu diemque meis oculis eripuit, ut ne
prospectare quidem isthuc liceret, nedum certi quicquam de rerum nostrarum statu
nuntiare. Quam etiam nunc eo loco perplexus haereo, ut nisi quod penae confectus
sum doloribus, nihil ex me certi aliud audire possis. Contraversia illam fontalem
mitto, cuius tragedijs enumeradis neque cerebrum mihi sufficit, neque tempus. Utina
in eius inexplicabiles meandros me nunquam involuissem. Quamquam enim sedulo dedi
opera, ne me captus modum transcendere, nec cotendi ipse cum aliquo. Tamen audi
endis aliorum contentiohibus, praeterquam quod multa temporis perdidit, etiam in eas
cordis angustias inducitur sum, quas nisi solius Dei clementer discessisset, egonu
qua potuissem explicare. Sed haec (ut dixi) funesta rixa omitto, tum quia mihi per va
letudine affectum non licet esse prolixo, tum quia meus animus ab illius commemoratione
refugit, reiectis iniquis in simplicij verborum Divi sensui acquiescens. Venio ad domesticas
curas, in quibus postquam a vobis digressus sum, nulla habui relaxatione. Illa sta
tim domum redeunte excepit afflictio gravissima et agrotatione subita Corvici Crostey,
cui longo tempore noctes diesque ascedimus tristissimo spectaculo coartati: hinc debili
tata prioris valetudine, ancilla, quae par esse oneri non potuit, ferme 20. dies in lecto co
stit. Veniunt deinde pueris ceteris scribis, huiusmodi, priores, aliique incommoda, quae foe
minis

[= Henr. a. 11
N. 134]